

LBRIS

We know
books

ESTHER HAUTZIG

În stepa nesfârșită

O copilărie petrecută
în Siberia

Traducere din limba engleză
MIHAELA-MAGDALENA DUMITRU

LITERA
București

CAPITOLUL 1

În dimineața în care s-a întâmplat – când a venit sfârșitul lumii mele minunate – nu am udat tufa de liliac din fața biroului tatălui meu.

Anul era 1941, luna iunie, iar locul era Wilno, un oraș din capătul nord-estic al Poloniei. Aveam zece ani și nu mă îndoiam că, în toată lumea, oamenii își petreceau o asemenea dimineață îngrijindu-se de grădină. Bombele se opreau la porțile grădinilor, războaiele se desfășurau departe de zidurile care le înconjurau.

Grădina era centrul lumii mele, dintre toate, locul unde doream să rămân pe vecie. Casa în care locuiam era construită în jurul acestei grădini, iar acoperișul său din țiglă roșie era aplecat spre grădină. Era o casă foarte mare și respectabilă, cu o fațadă din ipsos alb. Locuitorii ei erau familia mea, părinții mei, bunicii din partea tatălui, mătușile

și unchii și verii mei. Casa aparținea bunicului, iar bunica o conducea; locuiau pe picior mare în propriul lor apartament, iar noi, ceilalți, locuiam în șase apartamente separate. Separate, dar nu izolate. Nu existau uși închise; intram și ieșeam din apartamentele celorlalți pentru a împrumuta câte ceva, pentru a bârfi, a ne lăuda sau a ne plânge sau pentru a relata ultima anecdotă familială. Era o familie mare, exuberantă, ocupată, iubitoare și un adevărat paradis pentru un copil singur la părinți. În spatele ferestrelor care dădeau spre grădină nu erau nici străini, nici dușmani, nici pericole ascunse.

Dincolo de grădină și de șoseaua străjuită de copaci pe care locuiam se afla Wilno, orașul meu. Pentru a vedea mai bine panorama orașului, urcam Dealul Castelului și mereu o rugam pe Miss Rachel, guvernanta mea, să mă ducă acolo. Construit de-a lungul malurilor râului Wilia, într-un bazin de dealuri verzi, Wilno a fost numit o capitală împădurită. Este oraș universitar, un oraș al parcurilor și bisericilor albe cu turnuri aurii și roșii, ridicate de arhitecți italieni într-un stil baroc opulent, un oraș al caselor vechi și fermecătoare, strânse una într-alta la poalele dealurilor. Era un oraș vesel și plin de viață pentru un copil care creștea.

De pe dealul acesta puteam zări jumătatea de stradă pe care o ocupa afacerea familiei mele, sinagoga unde mergeam, drumul care ducea către zona idilică a lacurilor unde se afla casa noastră. Când stăteam pe vârful acestui deal, totul mi se înfățișa așa cum trebuia să fie, în cea mai bună dintre toate lumile posibile, lumea mea.

Nu aș fi schimbat nici cel mai mărunț detaliu. În diminețile în care mergeam la școală, micul-dejun era alcătuit dintr-o chiflă cu unt – moale, pufoasă – și o cană de cacao; consideram orice încercare de a modifica acest meniu drept o conspirație menită să mă otrăvească.

Luam micul-dejun la o masă rotundă din sufragerie, împreună cu tinerii mei părinți sau cu draga mea Miss Rachel. Tata era persoana mea preferată din întreaga lume, un secret pe care credeam că trebuie să îl țin ascuns de mama. Tata era vesel și amuzant și făcea multe glume, dar râdea și la glumele mele – indiferent dacă erau sau nu haioase.

Și mama era veselă și avea o cuceritoare capacitate de a râde din orice, dar încă de la o vârstă fragedă am descoperit că era o femeie hotărâtă, care considera că un singur părinte indulgent era îndeajuns pentru un copil fără frați sau surori. Prima dată ne-am înfruntat când aveam patru ani.

Abia începusem să merg la o grădiniță progresistă, iar într-o dimineață, în timp ce vreo zece-douăsprezece fetițe făceau exerciții de gimnastică pe podea, am avut parte de o descoperire uluitoare. Pe când toate fetele își roteau picioarele pe spate, peste cap, atingând podeaua cu degetele, aruncându-mi privirile dintr-o parte în alta, am văzut că toți pantalonașii dați la iveală astfel erau din mătase – albi, roz, albaștri, galbeni, un curcubeu superb de pantalonași din mătase, unii chiar și cu margini din dantelă – cu excepția pantalonașilor mei. Ai mei erau din bumbac, sobri și neîmpodobiți. I-am spus mamei că această situație trebuie corectată de îndată. Părerea ei era că nu. Am declarat că dacă nu purtam pantalonași din mătase, refuzam să mă mai duc la grădiniță. Mama a spus: „Foarte bine. Nu te duce“. Și nu m-am mai dus; am stat acasă până când am împlinit șapte ani și a venit vremea să merg la școala primară.

Iar când a trebuit aleasă școala, mama a decis că o școală unde sunt copii din toate păturile sociale ar întări caracterul unui copil dintr-o familie bogată. Am mers la Școala Sophia Markovna Gurewitz, unde am învățat idiș și am pătruns în literatura și cultura poporului meu.

Îmi erau foarte dragi atât școala, cât și ordinea din viața mea. Zilele îmi erau planificate cu precizia unui orar feroviar. Lunea, după școală, aveam lecții de pian; marțea, ora de dans; miercurea mergeam la bibliotecă și, de fiecare dată, mă certam cu bibliotecara care îmi recomanda cărți pentru copii, pe când eu voiam cărți pentru adulți, mai ales romane polițiste, și cu cât mai înspăimântătoare, cu atât mai bine. Joia, eu și verișoarele mele făceam gimnastică cu o doamnă musculoasă, care parcă ne pregătea pentru admiterea la academia militară prusacă, ceea ce ne provoca explozii de chicoteli. Iar vinerea aveam voie să o ajut pe mama și pe bucătăreasă să pregătească masa de Sabat – să împletesc challah, pâinea ritualică, și să mărunțesc tăieței. Vinerea, din cele șapte bucătării ale casei noastre se ridicau aromele încântătoare ale celor șapte mese de Sabat, la care se serveau aceleași mâncăruri – pâine, cozonac, pui și supă de pui.

Dar în 1939 armatele lui Hitler au invadat Polonia în pas de marș.

Când au căzut primele bombe peste Wilno, am fost îngrozită, desigur. Însă am avut noroc; bombele nu au căzut în grădina noastră.

Grădina noastră era invulnerabilă.

Desigur, se petreceau schimbări.

Tata a fost recrutat în armata poloneză pentru a lupta împotriva invadatorilor germani. Dar mama m-a asigurat că se va întoarce. A continuat să o facă și în fața covârșitoarelor dovezi care reflectau contrariul. Și cum aveam enormă încredere în mama, o credeam. Eram singura care o credea.

La scurtă vreme după plecarea tatei, s-a zvonit că întregul său batalion fusese șters de pe fața pământului. Familia a fost lovită de o suferință adâncă, de neconsolat. În afară de mama și de mine. Mama le-a spus să nu mai plângă, pentru că tata era în viață. Au ridicat ochii spre ea și au implorat-o să își vină în simțiri și să accepte realitatea cumplită. Înțelegeau că această aberație venea din marea iubire pe care i-o purta soțului ei, dar când a ajuns până într-acolo încât să se certe cu rabinul din cauza aceasta, au fost copleșiți de durere.

Într-o dimineață de luni, mama s-a trezit și i-a anunțat pe toți cei dispuși să o asculte că tata se va întoarce joi la Wilno. I-a sfătuit pe toți să nu mai plângă și să se pregătească pentru întoarcerea lui.

– Vezi să-mi faci rost de niște brânză de la țărani, dintr-aceea care îi place, i-a spus sărmanei sale mame, care plângea acum nu numai după ginerele

pierdut, dar și pentru nebunia care luase mințile fiicei sale.

Mama a făcut casa lună de sus până jos și a umplut camera cu alimentele preferate ale tatei.

Joi, tata s-a întors, așa cum prezisese mama. Dar, ca să-i pregătească pe toți pentru surpriză, s-a oprit mai întâi la casa soacrei sale. Bunica mea a deschis ușa, s-a uitat la stafia care stătea în prag și a exclamat:

– Vai, Doamne Dumnezeule, nu am cumpărat brânza!

La opt ani, deja nu aveam nici o îndoială privind puterile paranormale ale mamei.

Tata ne-a povestit de multe ori cum umblase pe jos din sat în sat, după împrăștierea batalionului său. Celor câtorva supraviețuitori li se spusese să se întoarcă la casele lor cum puteau. Acoperit cu o pătură și cu o beretă pe cap, prefăcându-se nebun, tata scăpase ca prin urechile acului de câteva ori înainte de a ajunge înapoi acasă.

Ce-i drept, era acasă, dar în următorii doi ani s-au petrecut și alte schimbări. În 1940, rușii, care au fost aliați cu nemții din 1939 până în iulie 1941, au ocupat Wilno. Autoritățile comuniste ne-au confiscat afacerea familiei și proprietățile, dar nu ne-au evacuat din casă și grădină. Servitorii

au plecat, iar Miss Rachel s-a căsătorit. Nu aveam parte de mici extravagante, dar nu le duceam dorul.

Lumea mea era neschimbată și nu aveam nici cea mai firavă premoniție că urma să se sfârșească.

În dimineața în care a venit sfârșitul, m-am trezit foarte devreme, din nu știu ce motiv. Școala se terminase și aveam voie să dorm până mai târziu. Dar, în mod firesc, ca să te poți bucura de un asemenea privilegiu special, trebuia să fii treaz.

În clipa în care am deschis ochii și am văzut perdelele roz cu alb fluturând în adierea blândă venită dinspre Wilia, am știut că va fi o zi frumoasă, o zi perfectă de iunie. Ținând seama de tradiția familiei noastre, am avut grijă să cobor din pat cu piciorul drept înainte. Piciorul drept înainte aduce noroc pentru toată ziua; cu stângul înainte, ai ghinion. În Polonia trebuia să îți ascuți familia, dacă voiai să ai noroc.

M-am dus la fereastră ca să văd dacă bunicul se afla în grădină. Grădina aceasta era mândria și bucuria vieții sale. El dădea ordine grădinarilor, el îi certa când un copac nu era bine curățat de uscături și tot el îi copleșea cu laude când salvau o plantă bolnavă.

– Să nu uitați, copii, ne spunea mie și verilor mei, nu uitați că oamenii care iubesc florile au ceva bun în ei.

În dimineața aceea, bunicul nu era în grădină. Dar m-am aplecat peste fereastră timp de un minut, ca să admir trandafirii, bujorii și tufa de liliac, pe care îmi închipuiam că urma să le ud peste vreo oră sau două.

Trebuie să fi fost ora șase.

Am luat cartea polițistă pe care o păstram pentru o dimineață ca aceasta și m-am întors cu ea în pat. După prima propoziție, am uitat de tot ce mă înconjura. De aceea nu am auzit nimic.

Eram cufundată în carte când a năvălit în odaie mama.

– Trezește-te imediat, a spus ea, trăgând așternuturile de pe mine.

– Dar de ce? *Mamă...* Eram indignată.

– Esther, fă și tu o dată cum ți se spune fără să pui întrebări. Grăbește-te!

Am sărit din pat.

– Mamă... ce este?

– Întrebări, întotdeauna întrebări. Vorbește încet. Ea vorbea în șoaptă.

– Esther... se întâmplă ceva. A sunat unchiul David. A zis că... a zis că soldații ruși mișună prin

apartamentul bunicului. Tatăl tău s-a dus acolo în mare grabă. Nici nu s-a oprit să se îmbrace. Este încă în pijama. Și nu s-a întors nici până acum. Te rog, îmbracă-te cât poți de repede și vino în camera mea.

Soldați ruși! Nu am mai comentat; am făcut ce mi-a spus, împletindu-mi părul în drum spre camera mamei. Am găsit-o stând pe pat, cu o cutie mare de chibrituri în poală. Ce Dumnezeu! Avea de gând să facă cu chibriturile acelea în dormitor? Și de ce mă privea atât de ciudat? Oare era înspăimântată?

– Trebuie să duci cutia aceasta acasă la mama mea, Esther, la bunica ta Sara. Fără întârziere.

– O cutie cu chibrituri? La bunica Sara? De ce?

– Esther! Vocea îi tremura. Nu mai pune întrebări! Fă cum îți se spune. Du cutia la bunica ta. Am senzația că noi nu vom mai avea nevoie de ceea ce am pus înăuntru. Vreau să rămână la bunica. Ieși pe poarta din grădină. Să nu mergi pe strada principală. Ia-o pe alei. Du-te iute și întoarce-te cât poți de repede. Mă auzi? Să nu stai la bunica nici măcar un minut. Aproape că am scăpat cutia din mână. Esther, a zis mama, iar vocea ei se făcuse blândă, Esther, îmi pare rău că te-am certat,

dar grăbește-te, pentru numele lui Dumnezeu, grăbește-te.

Eram speriată. Mai speriată decât atunci când fusese bombardat Wilno. Chiar și un copil învață repede ce este un bombardament, începe să înțeleagă ce s-ar putea întâmpla și să fie ușurat atunci când nu se întâmplă. Dar acum nu știam ce se întâmpla. Nu știam cum să îmi spun rugăciunile, cum să negociez cu Dumnezeu. Trebuie să vorbești limpede, credeam eu pe atunci – „Doamne, Dumnezeule, te rog, fă să nu cadă bombele pe casa familiei Rudomin de pe marele bulevard Pogulanka din Wilno. Dacă vei fi atât de bun încât să nu lași să se întâmple una ca asta, promit că mâine nu îi voi mai răspunde urât mamei...” În timpul bombardamentelor nemțești din 1939, încercasem să negociez corect. Dar acum nu mă puteam ruga. Nu mai aveam nici adăposturi antiaeriene întunecoase, nici poala mamei în care să îmi îngrop fața când bombele cădeau prea aproape, nici cuvintele ei de alinare, care să domolească teroarea sticlei sparte și a cărămizilor surpate.

Am traversat în fugă biroul tatălui meu și am ieșit în grădină. În clipa în care am închis ușa, am înțeles că făcusem o greșală. Pășisem cu stângul. Am vrut să mă întorc și să o iau de la capăt cu

dreptul, dar îmi era teamă de timpul pierdut. În timp ce fugeam, am atins florile de liliac și le-am mirosit parfumul. Le putea uda mai târziu. Grădina nu se schimbasesc; grădina mea era la fel de frumoasă și la fel de ocrotitoare ca întotdeauna. Ca și cum acolo nu putea exista nicicând vreo primejdie, mă aștepta să mă întorc din această misiune de neînțeles. M-am îndreptat spre poarta din spate și am ieșit pe alee.

Am gonit de-a lungul aleii. Din fericire, era pustie în dimineața aceea. Fugind cât puteam de repede, în zece minute am ajuns la casa în care locuia bunica. Dar, odată ajunsă acolo, a trebuit să mă opresc și să îmi recapăt răsuflarea, înainte de a urca scările două câte două.

Nu a răspuns nimeni, nici prima dată când am sunat, nici a doua oară. Am lovit în ușă cu tocul pantofului. Într-un final am auzit vocea somnoroasă a bunicii.

– Cine-i acolo?

– Eu, bunico. Deschide ușa!

A deschis-o și a tăbărât pe mine cu întrebările: De ce o vizitam atât de devreme? De ce găfâiam? Ce era în cutie? Voiam să țip la ea așa cum țipase mama la mine: Fără întrebări! Nu am răspunsuri! Însă i-am spus ce știam, că soldații erau în

casa bunicului Solomon, iar tata s-a dus acolo în pijama.

– În pijama? a întrebat ea, de parcă acesta ar fi fost lucrul cel mai înfricoșător dintre toate.

– Da, în pijama, am repetat eu, începând să simt aceeași teroare.

I-am întins cutia, iar când a deschis-o, am rămas amândouă cu gurile căscate de mirare.

În cutia aceea de chibrituri se aflau smaraltele mamei mele și alte bijuterii – lăntișorul, cerceii și toate inelele ei. Păreau atât de stranii, cum zăceau așa, scoase din cutiile lor de catifea, ca niște imitații de jucărie.

Bunica a închis cutia. A strâns ochii și a început să murmure o rugăciune.

– Bunico! Trebuie să plec, bunico. Mama a zis să mă întorc repede. Bunico... Cred că mama a avut un motiv să îți trimită dumitale bijuteriile ei...

Ea și-a continuat rugăciunea. M-am ridicat pe vârfurile picioarelor și am sărutat-o pe obraz. Am îmbrățișat-o și mi-am lipit obrazul de brațul ei. Tare mult aș fi vrut să-i spun cât o iubeam, cât însemna pentru mine, că îmi aminteam bine toate zilele pe care le petreceam cu mine când eram mică, decupând păpuși din hârtie și construind din carton case pentru păpuși. Dar nu era timp. Nu am